

ליקוטי מוהר"ן בפרשה

מקץ – חנוכה ה'תשפ"ב / הרה"ג אליהו עטיה שליט"א

לקבלת השיעור במייל:
6537488@gmail.com

מבוסס על ליקוטי מוהר"ן - תורה י"ד (ח"א)

העולם נברא בשביל יראת שמים, תורה וישראל/חודש שלישי סיון, חודש שלישי כסליו, והקשר ביניהם/חנוכה מגלה את היראה שהתחילה בראש השנה/חנוכה יראת הרוממות/ יחודי הימים כ"ד כ"ה כסליו לפי הזוהר/מתי נצחו את היוונים/מדוע לא קבעו על זה את החג/הרגיל בני יהוה לו בני תלמידי חכמים - ה' ביאורים/כיצד אפשר להרבות בנרות חנוכה גם לספרדים/בהדלקת נרות חנוכה צריך להאיר את הנשמות/מפני מה אין בניהם של תלמידי חכמים כמותם/אך מאירים בנשמות הגרים הרי אסור ללמד אותם תורה/ למה יעקב אמר בשכמל"ו אחרי שאמרו השבטים יחוד ה'ע"י חידושי תורה נעשים נשמות הגרים/מהם חידושי תורה אמיתיים/ששה דברים שצריך לעשות בהם שלום/

התחדשות בחנוכה

א. הענין של חנוכה זה 'חינוך', חנוכה לשון חינוך, מתחנכים להתחדש כל פעם מחדש, כמו שאמר רבינו בשיחות הר"ן (שיחה מ"ח) להתחיל ולהתחדש כל פעם מחדש בעזרת ה'. ואנשי שלומנו היו נוהגים בחנוכה לברך אחד את השני: "שנוכה להתחדש". חנוכה המזבח' – זה חידוש המזבח, ולכן היו אומרים אחד לשני: "שנוכה להתחדש מחדש בעבודת השם".

העולם נברא בשביל יראת שמים, תורה וישראל

ב. כתוב בפסוק הראשון בתורה: **בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ** – אומרים חז"ל (ב"ר א, ו וברש"י) 'בראשית' – בשביל הדברים שנקראו ראשית. ז"א למה הקב"ה ברא את העולם? בשביל ראשית. מהי ה'ראשית' שבשבילה נברא את העולם? – **אומר הזוהר** (חדש דף י) זה יראת שמים. כמ"ש (משלי א, ז): **יִרְאַת ה' רֵאשִׁית דָּעַת** – ה' ברא את העולם כדי שיראו מלפניו, ותכלית הבריאה הוא בשביל יראת שמים. **הדבר השני** שמובא במדרש – בשביל התורה שנקראה 'ראשית'. שנאמר (משלי ח, כב) **ה' קָנְנִי רֵאשִׁית דְּרָכֹו קָדַם מִפְּעֻלֹי מֵאֶזֶר** – והרי שהקב"ה ברא את העולם בשביל התורה שנקראה ראשית. **הדבר השלישי**: בשביל ישראל כמ"ש (ירמיה א, א): **קָדַשׁ יִשְׂרָאֵל לַה' רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ**. וא"כ יש ג' עניינים של 'ראשית': יראת שמים, התורה, וישראל. כתוב בזוהר (אחרי דף ע"ג) קב"ה ואורייתא וישראל – חד הוא. הקב"ה, והתורה ועם ישראל זה ענין וקשר אחד. הקב"ה זה כנגד הענין של יראת שמים. והתורה וישראל.

חודש שלישי סיון, חודש שלישי כסליו, והקשר ביניהם

ג. ה'מאור עיניים' (על מסכת שבת) מביא בשם המגיד ממעזריץ' דבר נפלא: יש פעמיים בשנה בחינת 'בחודש השלישי', כי יש ר"ה ניסן ור"ה תשרי (כמובא בליקו"מ תורה מ"ח א). ומראש השנה ניסן, החודש השלישי הוא סיון. ומר"ה תשרי, החודש השלישי הוא כסלו. ואם כן יש לנו היקש בין 'כסליו' ל'סיון' ששניהם הם 'חודש שלישי'. עם ישראל יצאו ממצרים ע"י משה רבינו שהוא בחינת ה'דעת', כמ"ש (דברים ה, לה): **אֲתָתָה הָרְאָתָה לְדַעַת** כ"י ה' הוא ה'אלקים אין עוד מלבדו'. וכתוב בגמ' בשבת (דף פח.) ברוך השם שנתן לנו תורה משולשת (תנ"ך), לעם משולש (כהן, לוי, ישראל) ע"י משה (שלישי לבטן), ביום שלישי (להגבלה) ובחודש השלישי שהוא חודש סיון. ולכן, הענין של מתן תורה זה לגלות את ה'דעת' של יציאת מצרים, וזה בזכות משה רבינו ע"ה.

חנוכה מגלה את היראה שהתחילה בראש השנה

ד. אומר ה'מאור עיניים' (בשם המגיד): מהו כל הענין של חנוכה? לגלות את היראה שקיבלנו בראש השנה. הרי ראש השנה זה התחלה של הימים הנוראים – שעניינם יראת שמים. אך כדי לקבל את היראה בשלמות, צריך להגיע עד חנוכה. מה הסיבה? הוא מסביר, שזה בחינת "החוט המשולש לא במהרה ינתק" – כלומר, שני החודשים – ניסן ותשרי לפי הקבלה הם חודשים בבחינה של 'חסד'. כי יש ששה חודשים בקיץ, וששה בחורף, ששת חודשי הקיץ הם מ-'חסד' עד 'יסוד', ואותו דבר ששה חודשים בחורף הם מחסד עד היסוד. (איפה הראש בכל הפרצוף הזה? זה נמצא בראש השנה). ניסן ותשרי הם בבחינת 'חסד', שהוא תחילת הפרצוף. אייר וחשוון שהם חודשים שאין בהם חגים מהתורה, (אמנם ב"ה יש לנו באייר את ל"ג בעומר של רשב"י, אבל זה לא מהתורה), הם יותר חודשי הגבורה ודין.

ואחר כך מגיעים לסיון ולכסליו שהם חודשי ה'תפארת'. כלומר, שכסליו וסיון שניהם בחינת 'החודש השלישי', בסיון קיבלנו את התורה, וכמובא בזהר: "אורייתא מ'תפארת' נפקא". ובכסליו אנחנו מקבלים את ההארה של ראש השנה וזוכים ליראת שמים. וכל זה אמרנו כדי להתחיל להביא את דברי רבינו הקדוש בליקוטי מוהר"ן תורה י"ד (ח"א) שענין הדלקת נר חנוכה, זה להעלות את הכבוד (של השי"ת) לשורשו שביראה, וזה ענין חנוכה.

בחנוכה צריך לזכות ליראת הרוממות - יראה מנח כבוד ה'

ה. כלומר שבחג חנוכה אנחנו צריכים להגיע ליראת שמים, בכוח יראת הרוממות – מה שלא זכינו אליו עד עכשיו, כי ביום ראש השנה וכיפור, אומרת הגמרא (ראש השנה טז.) "כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרוץ", וא"כ אנחנו בבחינת יראת העונש. אך כשמגיע חנוכה, **אומר רבינו** שצריך להעלות את הכבוד ליראה, כיון שהדלקת נר חנוכה, והאור של הנר – הוא בחינת כבוד, כמו שכתוב (יחזקאל מג, ב) **וְהָאָרֶץ הָאֵירָה מִכְבֹּדֹו**, כלומר שבכל פעם שאנו מדליקים נרות חנוכה, אנחנו מאירים את הכבוד של הקב"ה, ומעלים אותו לשורש היראה – וכל זה כדי לזכות לבחינה של יראת הרוממות שזו הארה הגבוהה ביותר, כשאדם זוכה לבחינה של יראת הרוממות.

יחודי הימים כ"ד כ"ה כסליו לפי הזוהר

ו. נסביר את זה יותר: **כתוב בתיקוני הזוהר** (תיקון י"ג דף כט.), שיום כ"ד בכסלו – זה ייחוד של "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", שיש בו כ"ד (24) אותיות. ויום כ"ה בכסלו חנוכה כנגד כ"ה (25) אותיות של פסוק: "שמע ישראל השם אלוקינו השם אחד".

למדנו בליקוטי מוהר"ן (תורה י"א) שתיבות פסוק 'שמע ישראל' זה בחי' 'ייחודא עילאה', ובשכמל"ז – זה בחי' 'ייחודא תתאה'. יום כ"ד כסליו זה יום של ניצחון המלחמה. כתוב בספרים שאם חל יום א' חנוכה בשבת, אז אנחנו זוכים להדליק את החנוכה ביום כ"ד כסלו. כי תמיד אנו עושים את ההדלקה בצאת הכוכבים שזה כבר יום כ"ה כסלו (כמו השנה) אבל כשיו"ט חנוכה חל בשבת, אז זוכים להביא נר חנוכה כבר בכ"ד כסליו.

מתי היה נצחון המלחמה על היונים

נס פך השמן לעומת זאת, נקרא 'יחודא עילאה' (יחוד עליון), שמן זה ענין של מוחין, כי באמת לפי ההלכה הרי טומאה הותרה בציבור, וגם בשמן טמא היו יכולים להדליק בו, ולא היה צריך את נס פך השמן בכלל, וכל מה שנעשה נס פך השמן, זה רק להראות לעם ישראל את החביבות שהקב"ה אוהב אותנו. כי נס פך השמן נעשה כדי לגלות את אור התורה שמתגלה בימים הקדושים האלה, ולזה כן צריך שיהיה דווקא שמן טהור, אע"פ שלפי הדין אפשר להדליק את המנורה גם בשמן טמא, אבל כדי להאיר את המוחין, זה צריך דווקא שמן טהור. ועל זה עושים את זכר הנס של חנוכה, ומדליקים נרות חנוכה, שהזוהר הקדוש קורא לו – 'יחודא עילאה' של: "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד" – כ"ה אותיות בחינת כ"ה בכסליו, לעומת "בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד" – שזה רק כ"ד אותיות בחינת כ"ד כסליו, שהוא נקרא יחודא תתאה. שני הימים האלה כ"ד וכ"ה כסלו, הם לא כפי הסדר שאנו רגילים, להתחיל קודם ביחוד עליון שמע ישראל, ואח"כ יחוד תחתון בשכמל"ו, אלא מתחילים ביום כ"ד את הייחוד התחתון של ניצחון המלחמה, ועולים לייחוד העליון של נס פך השמן.

"הרגיל בנר יהיו לו בני תלמידי חכמים"

י. הסברנו בדברי רבינו (בתורה י"ד), שכל הענין של חנוכה זה להגיע ליראת הרוממות, כי כשאנחנו מדליקים נרות חנוכה, אנחנו מגלים את כבוד ה' בעולם, וע"י גילוי כבוד ה' בעולם ע"י זה מגיעים ליראת הרוממות. והביאור: רבינו מסביר שענין חנוכה זה להאיר בנשמות ישראל. ונקדים את דברי הגמרא בשבת (דף כג:) "הרגיל בנר יהיו לו בני תלמידי חכמים". ונלמד ה' פירושים מה הפירוש 'הרגיל בנר'.

פירוש ראשון – מסביר ה'מאירי' הרגיל בנר, שהוא מדליק נרות חנוכה בחשק בהתלהבות ובשמחה בחביבות המצווה. יש לו שמחה וחשק עצום כשהוא מדליק את נרות חנוכה. ואם אתה עושה את המצוה כך, אתה זוכה לבנים תלמידי חכמים.

פירוש שני – מפרש ברבינו יונה ב'אגרת התשובה' (וכן רבינו ברכיה על מסכת שבת) שאתה מקפיד להדליק את נרות חנוכה בזמנה, ולא כמו אלו שמאחרים את הדלקת הנרות, אלא להדליק בזמנה. וכמו שאומר רש"י שענין זה הוא גם בנרות שבת וגם בחנוכה, יש זמן להדלקת נר חנוכה מיד בצאת הכוכבים, ואין לאחר אותו. וכן לגבי נר שבת צריך להדליק לא יותר מדי מוקדם ולא מאוחר, אלא להשאיר מספיק זמן של תוספת שבת, ואז להדליק.

פירוש שלישי – מפרש ה'טור' (סימן רס"ג) ש'הרגיל בנר', הפירוש שהוא עושה נר יפה, והכוונה על הפמוטים (המחזיקים את השמן והפתילה), וכמו שרואים שעם ישראל מהדרים במצות הדלקת נרות, ולוקחים פמוטים של כסף יפים ויקרים, ובוה מקיימים את המצוה של 'הרגיל בנר'. וכן בענין החנוכה צריך שתהיה חנוכה יפה מאוד כמה שאפשר שתהיה יפה, וידוע שהמדרגה הכי גבוהה מי שזוכה לעשות חנוכה מזהב. ויש כאלה שהתחכמו, כי חנוכית זהב זה יקר מאוד, והעיקר שיהיה כוסות מזהב שבהם היא הדלקה. אבל אני אומר

ז. מה הנקודה ביום כ"ד כסלו? זה היה היום של הניצחון במלחמה, (לפי חלק מהראשונים), הרי יש את השאלה הידועה של ה'בית יוסף', למה עושים שמונה ימי חנוכה, הרי הנס של השמן היה רק שבעה ימים, וא"כ יום אחד היה שמן בלי נס. יש תירוץ אחד, שהניצחון היה ביום כ"ה (לא כשיטת הראשונים שהוכרז לעיל), ועל זה עושים את היום הראשון של חנוכה, לעומת זאת השבעה ימים שאחריו הם בשביל נס הריבוי שהיה בפך שמן הזית. אבל יש הרבה חולקים על תירוץ זה (וראה ברמב"ם פ"ג מחנוכה ה"ב, ע' במעשה רוקח. ואולם הפר"ח בסי' תר"ע למד ברמב"ם שהניצחון היה בכ"ה. ויש בזה אריכות דברים במפרשים), וסוברים שהניצחון היה בכ"ד, ואז נכנסו למקדש ומצאו את השמן, והדליקו את המנורה בכ"ה, כלומר, אפי' שניצחון המלחמה היה בכ"ד, לא עליו קבעו את נס חנוכה, כמו שכתוב בגמרא (שבת כא:) "שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כ"ג ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, ונעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים 'לשנה אחרת קבעום ועשאו ימים טובים בהלל והודאה'". מבואר בגמרא שלא קבעו חג על נס הניצחון במלחמה, אלא כל ענין חג החנוכה הוא על ענין הנס הגדול של פך שמן שמצאו.

למה לא עשו חג על נס נצחון המלחמה

ח. ולמה לא עושים חג על נס הניצחון? התשובה: כי כשקובעים חג זה רק על נס שהוא חוזר ומאיר, וכלשון הגמרא: 'לשנה אחרת קבעום' – ושואלים המפרשים, למה לא קבעו את חנוכה מיד באותה שנה? ומתריצים, כשראו בשנה שאחרי זה, שהאיר שוב האור של חנוכה – קבעו אותו חג לדורות, לעומת זאת האור של ניצחון המלחמה שהיה בכ"ד, לא חזר להאיר בשנה הבאה, וזה היה אור זמני מיוחד לאותו הזמן, ולכן לא קבעו את החג ביום כ"ד, אלא קבעו חג רק על הנס של השמן שהוא מתחיל ביום כ"ה בכסליו.

וזהו העומק בשאלת הגמרא – "מאי חנוכה", ופירש"י: על איזה נס קבעוה, כלומר שהיו כמה ניסים, ועל איזה נס קבעו את חנוכה, ועל זה הגמרא משיבה, שקבעו את חנוכה בכ"ה בכסלו לזכר נס פך השמן, ולא על ענין ניצחון המלחמה, מכיון שהאור של נס פך השמן הוא מאיר לדורות. (ורק כשחל כ"ה בשבת, יש לנו את הזכות להדליק את נרות חנוכה כבר ביום כ"ד כסלו לזכר ניצחון המלחמה, שהיה ביום כ"ד).

יחוד עליון ויחוד תחתון בניסי חנוכה

ט. ובעת נבין את הזוהר הקדוש, שאומר: שכ"ד בכסלו זה יחוד של: "בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד" – שזה הניצחון במלחמה. ואילו כ"ה בכסלו זה יחוד של: "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד" – שזה נס פך השמן. ניצחון המלחמה זה בחינה של 'יחודא תתאה' (יחוד תחתון), שגילינו את אור הקב"ה כאן למטה, וניצחנו את היוונים, והחזרנו את המתיוונים התשובה, וכל זה ענין של לגלות את כבוד ה' כאן למטה בעולם הזה, וזה הניצחון של המלחמה.

יכול להדליק גם מחוץ בשביל אלו שעוברים בחדר המדרגות, שזה לא כל כך פירסום הנס לבחון, לכן אני מברך על החנוכה בבית שזה עיקר ההדלקה אצלינו.

סיכום הפיחשים הנ"ל והקבלתם לספיחת

יב. לסיכום: אמרנו חמישה פירושים, וכדרכנו נרצה לזכור אותם היטב. אז קודם כל, הפירוש הראשון – של המאירי דומה לספירת החסד, ע"י חשק וחביבות המצווה (כמו שמצינו באברהם שהוא בחי חסד, והיה עושה מצוות בריזות ובשמחה), ובו זה זוכה למעלה של 'הרגיל בנר' הוויין ליה בנים תלמידי חכמים. הפירוש השני – הוא דומה לגבורה, להקפיד על זמן ההדלקה, להקפיד על הזמן זה ענין של גבורות, וחשוב להדליק בדיוק בזמן גם נר שבת וגם נר חנוכה. הפירוש השלישי – הטור מפרש שצריך להדליק בחנוכה הכי יפה ובפמוטות הכי יפות, וזה שייך ל'תפארת', שזה ענין של יופי. הפירוש הרביעי – בינצח. שלא לבטל יום אחד בלי הדלקה, שתהיה לך הדלקה נצחית בכל יום ויום בזמן. הפירוש החמישי – במידת ה'הוד' וההדר, וזה הענין של המהדרין מן המהדרין (מלשון הוד), שזה להרבות בנרות, וכל חמשת פירושים ממש מסתדרים יפה מאוד עם חמשת ספירות – חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד.

למה לא תמיד זוכים לבנים תלמידי חכמים הרי כולם מדליקים נרות

ג. 'הרגיל בנר הוויין ליה בנים תלמידי חכמים', וכבר שואלים ראשונים (וכן הראב"ד בפירושו לספר יצירה, רבי יצחק דמן עכו) הרי כל עם ישראל מדליקים נרות שבת ומדליקים נרות חנוכה, ולא כולם זוכים שיהיו להם בנים תלמידי חכמים? התירוץ לשאלה הזו נמצא בליקוטי מוהר"ן (תורה י"ד ח"א אות ד') שהוא מסביר שעיקר הענין של הדלקת נר חנוכה הוא רק כשאתה מאיר בנשמות.

ונסביר את הדברים: כשאדם לומד תורה עיקר לימוד התורה צריך שיהיה בבחינת (משלי לא, כו) "תורת חסד על לשונה", מה הפירוש? כתוב בגמרא (סוכה מט): הלומד תורה על מנת ללמד זה בחינת: "תורת חסד על לשונה". וא"כ כשאני לומד את התורה בכוונה על מנת ללמד, בזה זוכים לבחינת 'תורת חסד על לשונה'. כי בשעה שאתה לומד תורה, אתה מתכוון להאיר בשורשי נשמות ישראל.

להחזיר בתשובה על ידי הארה בשורש נשמות ישראל

יד. והביאור: ידוע יש ששים ריבוא אותיות לתורה, (שזה ר"ת 'ישראל' כמ"ש רבינו בשם המגלה עמוקות) כלומר שלכל יהודי יש לו אות שלו בתורה. ואם כן למה אנחנו רואים נשמות שהם חשוכות (נשמה חשוכה זה כש"ח הוא עושה עבירות), ואיך מחזירים אותה בתשובה? ידוע שרבינו לא אוהב את הדרך של היום להחזיר בתשובה ע"י סמינרים, בדרך של חקירות והוכחות מהמדע וכו' למרות שהדרך הזאת לפעמים עובדת, אך רבינו לא אוהב את זה, כי לא רוצה שנכנס לחקירות, כי לפעמים רק נתפסים לשאלות ולכפירות ולא לתשובות והאמונה.

ומהי הדרך של רבינו? רבינו אומר שאתה תשב עם הסטנדר בבית שלך ותלמד תורה בכוונה להאיר בשורשי הנשמות, ואז אלה שהם משורש הנשמה שלך, האור של התורה שלך יחזיר אותם למוטב.

שהעיקר שזה יראה יפה. ולכן כבוד המצווה שתהיה חנוכית כסף יפה ומהודרת, שרואים דבר יפה.

פירוש רביעי – המגיד משנה (על הרמב"ם הל' חנוכה פ"ד הי"ב) וכפי איך שיש להבין בדבריו: שהכוונה 'הרגיל בנר' – שהוא לא מבטל ח"ו שום לילה מהדלקה, שלא יהיה לילה אחד שהוא לא מדליק נרות חנוכה. (אא"כ הוא נסע לאומן ועשה את אשתו שתדליק בשבילו זה בסדר). ולכן שיהיה ש"ח לא יעבור עליו לילה שהוא לא מדליק נרות.

פירוש חמישי – מפרש מרן החיד"א (פתח עיניים) וה'בן איש חי' ש'הרגיל בנר', הכוונה כמו שמשמע מהמשך הגמרא שמדליק הרבה נרות. ולכן טוב מאוד בנרות שבת להדליק לא רק שתי נרות (כנגד זכור ושמור) אלא נוהגים להדליק כמספר בני הבית, או שבע נרות (בן איש חי), כדי שיהיו הרבה נרות בשבת. נכון שהיום מקיימים את העיקר הזה ע"י אור החשמל – שעושה ריבוי אור, כי עיקר ענין הדלקת הנר שיהיה שלום בית, שלא יתקלו בחפצים, ולא יפלו דברים, ולכן גם ע"י אור החשמל, גם כן מקיימים 'הרגיל בנר'. אך מי שרוצה לקיים את הסגולה, זה דווקא בנרות שבת, ולכן טוב מאוד לעשות נרות שבת כמספר בני הבית (הבעל והאישה זה כנגד זכור ושמור, ולהוסיף עוד נר לכל ילד), או להדליק שבעה נרות שזה מנהג ותיקין.

כיצד אפשר להרבות בנרות חנוכה גם לספרדים

יא. ולגבי נרות חנוכה, ידוע שבנרות חנוכה, מצד הדין יוצאים י"ח בנר אחד לכל יום, ויש את הענין של מהדרין, ומהדרין מן המהדרין, שאנחנו מוסיפים נרות כפי מספר הימים, ולפי האשכנזים גם עושים חנוכיות כפי מספר בני הבית (אבל הספרדים סוברים שאין הידור תדליק הרבה חנוכיות, כי מרוב הנרות יתבלבל הסדר). אבל יש עוד הידור בנרות חנוכה שמאוד כדאי להקפיד בו, ששייך גם לספרדים להרבות בנרות. הרי עיקר מצוות הדלקת נר חנוכה, היא בשביל שיראו הרואים בחוץ, וכתוב בגמרא (שבת כא): "בשעת הסכנה מדליק על שולחנו ודיו", ולכן בהרבה מאוד דורות הדליקו נרות חנוכה בבית. ועכשיו ב"ה אפשר לחזור ולהדליק בחוץ, אבל יש בזה קצת הפסד כי כשאתה מדליק על פתח הבית מבחוץ, ואתה יושב בתוך הבית, אתה לא רואה את נרות חנוכה, ולכן מאוד חשוב להדר להדליק שתי חנוכיות, אחת בחוץ בשביל פרסום הנס, ואחת בבית בשבילך, כי גם לך מגיע לראות את הנרות, (כי בד"כ אתה לא יושב בחוץ חצי שעה). וגם בבית להדליק ליד הפתח, שהמזוזה בימין ונר חנוכה משמאל.

ומה הרווחנו בדבר הזה? שלפי החיד"א אתה זוכה למעלת 'הרגיל בנר', שזה להוסיף בנרות, בזה שאתה עושה חנוכה בחוץ, ולעשות עוד חנוכה בבית. על מה מברכים? באמת עיקר המצוה זה לפרסום הנס, ואם יש מקום טוב לפרסם את הנס ברשות הרבים, שיש לו חלון מול רשות הרבים (שלא גר בקומה גבוהה מעל עשרים אמה מהכביש, או שיש בנינים מולו שיש להם חלונות מול החלון שלו), או פתח הבית שלו לרשות הרבים (לא חדר מדרגות), אז תברך על החנוכה של צד רשות הרבים, (והרב אלישיב היה מאוד מקפיד על זה, אמנם יש הרבה פוסקים שחולקים שהיום העיר החנוכה שבבית). ואחר כך את תדליק את החנוכה בבית בלי ברכה. (אבל אני עושה הפוך, אני מברך על החנוכה שבבית בגלל שאני גר במדורגים, ואני רק

נמצאו כתובים בספרי העכו"ם. שעל ידי שאתה 'צדיק', בחינת מרדכי, שלומד תורה, זה גורם שהם ימצאו בספרים שלהם דברי תורה שהם היפך אמונתם. וזה מה שרבי נתן מספר, שבאותו זמן שרבינו אמר את התורה הזאת (תורה י"ז), התגיירו אז כמה גרים. ורבי נתן שאל את הגרים: 'למה התגיירתם?' והם אמרו, שהם ראו בספרי היפך אמונתם. כלומר מתוך הספרים של הנצרות בעצמם ראו שזה לא מסתדר הדברים, וזה ההיפך מאמונתם.

ביצד ימצא היום בספרי הגוים היפך אמונתם

יח. תמיד אנחנו אוהבים להסביר את הדברים איך הם אקטואליים ומעשיים גם היום. יש יצר הרע גדול שנקרא טכנולוגיה, כל ענייני המדיה והאינטרנט, זה היצר הרע הכי נורא, וכיום האינטרנט זה בחינת ספרי הגוים – כל ענייני התוכן שנמצאים שם, הם ח"ו מרחיקים אותנו מאמונת הקב"ה. אבל הרבה פעמים באינטרנט בעצמו, יש היפך אמונתם, כי שם גם דברים קדושים ודברי תורה, ואז אדם שהוא רחוק מתורה או גוי שגולשים באינטרנט, פתאום מוצא שיעור תורה והוא שומע אותו ומתחזק, ולמה זה קורה? כי הם שמעו היפך אמונתם, – היום רוב הגוים כמעט לא קוראים בספרים שלהם, אבל הם מוצאים באינטרנט ששם יש את כל הכפירה המינות והזנות – שם הם גם מוצאים את היפך אמונתם, כי שם הם מוצאים שיעור תורה, ודברים קדושים, והיום באמת זה מה שקורה, שיש הרבה מאוד גרים שהם התגיירו דרך האינטרנט, (פתאום שמעו איזו דרשה של רב, ראו איזה מאמר ראינו איזה עלון וכו') וזו הבחינה של: "וַיִּמְצָא כְּתוֹב אֲשֶׁר הִגִּיד מִרְדְּכָיִי...". אבל עם ישראל קדושים, לא צריכים את זה, זה בשביל נשמות הגרים, לא בשבילנו להסתובב שם.

כל זמן שלא יתגיירו כל הגרים עדיין יש עיכוב לגאולה

יט. גם היום יש הרבה מאוד עבודה קשה עם הנקודה הזאת של הגרים, היות שהנקודה של הגרים זה מה שמעכב את הגאולה. וכמו שביארנו את הגמרא בפסחים (דף ט"ז): שאומרת שהקב"ה הגלה את ישראל בארבע כנפות העולם, כדי שיתווספו עליהם גרים. גם הסברנו שיעקב אבינו כשהוא רצה לגלות את הקץ, זה היה בגלל שהוא ראה שמיטתו שלמה, והוא ראה שכבר אפשר להביא את הגאולה, ואין שום מעכב מצד בניו השבטים הקדושים, אבל כשבא לגלות את הקץ הסתלקה ממנו השכינה, ואז הוא חשש שמא יש פסול במיטתו, (כמובא בפסחים נ"ו) ושאל אותם, האם יש ח"ו מישוהו שהוא לא שלם עם האמונה בהשם? ומיד פתחו השבטים ואמרו לו: "שָׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד", שמע ישראל – ישראל סבא, כשם שאין בליבך אלא אחד, כך אין בליבנו אלא אחד. פתח הזקן ואמר: "בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד".

למה יעקב אמר בשכמל"ו אחרי שאמרו השבטים יחוד ה'

כ. הסברנו, שיעקב אבינו לא האמין להם אפילו כשהם אמרו לו: "שָׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד", מכיון שעדיין לא חזרה אליו השכינה. וחשב – למה אני לא יכול להביא עדיין את הגאולה, אם בני כולם קדושים וטהורים? והנה ההלכה כשאדם אומר שם שמים בטעות, למשל אדם בירך ברכה, ולבסוף התברר שזה היה בטעות,

יש מדרש (איכה רבה פתיחה ב') שאומר: "אמר הקב"ה: הלוואי אותי עזבו ותורת שמרו – שהמאור שבה מחזירן למוטב".

להאיר בשורש הנשמה של הבן שלך כדי להחזיר אותו למוטב

טו. אחד דברים שקשה מאוד היום זה מה שנקרא 'מכות בני' לפעמים האבא ואמא הם בסדר גמור וצדיקים, אבל הילד זו קצת החוצה לא כל כך בדרך הישר, מה אפשר לעשות כדי לתקן אותם? אומר רבינו בליקוטי מוהר"ן (תורה קמ"א) שעי"י שאתה תעשה תשובה, ע"י זה יתקיים בך הפסוק (דברים ל, ו): "וְיָמַל ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת לְבָבְךָ וְאֶת לְבַב יְרֵעֶךָ", וגם הם יחזרו בתשובה. ואותו דבר גם כאן, אם אתה רוצה להאיר בבן שלך (שהוא בוודאי משרש נשמתך, שהרי לא לחינם הוא בא ממך), העצה היא, שכשאתה בא ללמוד תורה – תגיד משפט אחד: 'הנני מתכוון ללמוד תורה בשביל להאיר בשורש נשמות ישראל'. ועל ידי שתלמד תורה על מנת להאיר בשורשי הנשמות, זה בחינת "לברך בתורה תחילה".

מפני מה אין בניהם של תלמידי חכמים כמותם

טז. הגמ' בנדרים (דף פ"א.) שואלת: "מפני מה אין מצוי שבניהם של תלמידי חכמים יהיו תלמידי חכמים כמותם?" ועונה: "מפני שלא ברכו בתורה תחילה". מה הפירוש: "לא ברכו בתורה תחילה" – וכי יש מישהו שלומד תורה בלי לברך לפני כן ברכת התורה? יש המון תירוצים לשאלה הזו. אלא שרבינו תמיד תופס את הענין מהשורש שלו. והוא מסביר, ש"לא ברכו בתורה תחילה" הכוונה כשלמדו תורה הם לא למדו בבחינה של "תורת חסד על לשונה" לעשות חסד עם התורה שלהם, והחסד בתורה שלך פירושו – שאתה לומד תורה כדי להאיר בשורשי הנשמות. אבל אם כן תלמד באופן זה – כדי להאיר בשורשי הנשמות, אז אתה תאיר בבן שלך, ותאיר בבת שלך, ובדוד שלך, ובתלמידים שלך, ובמשפחה שלך אור כזה, שיגרום להם לרצות לחזור בתשובה. ולכן זה מה שרוצים ממך, שתלמד בכוונה להאיר את שורשי הנשמות.

איך מאירים בנשמות הגרים הרי אסור ללמד אותם תורה

יז. רבינו תמיד הולך על כל הקופה, ולא רק על הנקודה הזאת של להחזיר את הבנים בתשובה, אלא יותר מזה, גם לעשות גרים. כמה פעמים דיברנו שרבינו הקדוש מאוד מדגיש את הנקודה שהגאולה תלויה בענין של לעשות גרים. אבל יש בעיה, הרי כתוב (תהלים קמו, יט-כ): "מִגִּיד דְּבָרָיו לְיַעֲקֹב חֶקְיוֹ וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל: לֹא עָשָׂה כֵן לְכָל גּוֹי וּמִשְׁפָּטִים בָּל יִדְעוּם וְגו'" כלומר, שיש אסור ללמד תורה לגוי, ואם כן, איך נוכל להאיר תורה בשורשי נשמות הגרים? מצד שני רבינו מביא את הפסוק (משלי ה, טז) "יִפְצוּ מַעֲיִנְתֶיךָ חוּצָה", שאתה צריך להוציא את 'מעיינות התורה' שלך החוצה, כדי להאיר בשורשי הנשמות של ישראל, ולהאיר בנשמות הגרים, אז איך עושים את הדבר הזה?

לרבינו יש הצעה מאוד מיוחדת, מובא בליקוטי מוהר"ן (תורה י"ז ח"א, שנאמרה בחנוכה) כתוב בפסוק במגילת אסתר (ו, ב): "וַיִּמְצָא כְּתוֹב אֲשֶׁר הִגִּיד מִרְדְּכָיִי וְגו'" – ומפרש רבינו: הדברים שהגיד מרדכי הם נמצאו

להתפלפל (ולעשות עם האצבע...) נקודתית על אותו מקום, אלא להביא ראייה ממקום אחר, ולפרש את מה שכתוב כאן (והחידושים שיוצא מזה), ואז נקרא שעשית זיווג בנשמות הצדיקים של אותיות התורה ממקור למקום, וכל הלימוד הזה הוא בשביל להאיר, וזה נקרא לברך בתורה תחילה, ומזה יוצא נשמות הגרים.

וכעת יוצא לפי רבינו, שזה בדיוק הסיפור של הדלקת נרות חנוכה כי הענין של נרות חנוכה, שאנחנו מדליקים אותם למטה מעשרה טפחים, ודיברנו על זה בשבוע שעבר, שאנחנו מחזיקים אותם במקום של החיצוניים, וזה הבחינה של "עד שתכלה רגל מן השוק" (תכלה ממקום החיצוניים), ולכן אנחנו צריכים להאיר דווקא במקומות הקשים האלה של החיצוניים של ה"שוק", ושם ע"י זה אנחנו מאירים בשורשי הנשמות. אנחנו גורמים שאנשים יחזרו בתשובה ויהיו גרים.

העבודה למעשה בהדלקת נרות חנוכה כפי הנ"ל

כב. לפי זה – העבודה למעשה, ההקדמה שצריך לעשות לפני הדלקת נרות חנוכה, האדם צריך לקבוע לו קצת סדר של לימוד תורה לפני זמן של הדלקת נרות חנוכה. שהרי אסור ללמוד חצי שעה קודם זמן הדלקת נרות (כדי שלא יטרד בלימודו), אך ב"ה פתרנו את הבעיה בפשטות, הרי בזמן הזה נוהגים (בפרט אצל הספרדים) להתפלל מנחה וערבית מוקדם, ואז מיד הולכים להדליק נר חנוכה בצאת הכוכבים, נמצא שבזמן החצי שעה שאסור ללמוד אתה בתפילות מנחה וערבית. אבל לפני שאתה הולך למנחה, כמה דקות – כל אחד לפי הזמן שלו, נכון שזה זמן לחוץ כי אתה בדיוק מגיע מהעבודה, ואדם קצת לחוץ עם כל הדברים, אך אם תזכה לקחת לך חמש עשר דקות ותקרא תהילים, תלמד חומש, תלמד חסידות, ותכוון בלימוד שלך שאתה לומד כדי להאיר בנשמות ישראל ונשמות הגרים, וכל שכן אם זכית בשעה שלפני הדלקת נרות חנוכה לחדש חידוש תורה אמיתי – בבחינת "מְמַרְחֵק תְּבִיא לְחֻמָּה", אז בוודאי גם זכית בהדלקת נר חנוכה שלך, לא רק להחזיר את האנשים בתשובה, אלא גם לגייר גרים. ולמדנו ששני הדברים האלה הם הנקודות שכיום מעכבות את הגאולה. וזה הדלקת נר חנוכה לפי רבינו הקדוש למעשה.

רבינו היה עושה את עבודת ה' של החגים כפי התורה שאמר אז

כג. כתוב בחיי מוהר"ן (אות פ"ט) שרבינו הקדוש כל שנה ושנה היה עושה את כל החגים לפי התורות שהוא אמר. בראש השנה, בחנוכה, רק זה היה הרבה יותר בדקות ממה שנאמר בתורה שחידש. ולכן כל שנה רבינו היה מחדש תורה בחנוכה, וכן בכל חג, ולפי זה הוא היה חי את החנוכה של אותה שנה. בשנת תקס"ד זו השנה שנאמרה תורה י"ד, רבינו הדליק את החנוכה בבחינה הזאת של להמשיך שלום. כי המפריע (משלי ה, טז) ל"פִּיצוּ מְעִינְתֶיךָ חוּצָה" – שהתורה תאיר גם לנשמות שנמצאות רחוק, זה חוסר השלום.

ששה דברים שצריך לעשות בהם שלום

כד. רבינו מונה ששה דברים של חוסר שלום. ונראה בעז"ה איך אפשר לתקן אותם. השלום הראשון שרבינו מדבר עליו זה ענין של

מה התיקון לזה? אומרים: "בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד", וכך יעקב אבינו חשש שמא הוא שמע מהם שם שמים לבטלה, כי אם באמת מיטתי שלימה ואין בה שום פסול, למה אני לא יכול להביא עכשיו את הגאולה?

אבל מה הייתה האמת? שמיטתו הייתה שלימה, והשבטים היו כולם קדושים וטהורים לחלוטין, אז למה באמת כשרצה יעקב אבינו לגלות את הקץ ולהביא את הגאולה למה הוא לא הצליח? התשובה היא: בגלל הגרים שעדיין לא התקרבו שהיו בבחינת 'ערב רב', וזו כל העבודה של משה רבינו לקרב את הערב רב, כדי להביא את הגאולה השלמה. הערב-רב בתחילה מגיעים כגרים גרורים, כמ"ש (יבמות מו:): "קשים גרים לישראל כספחת", הם לא מגיעים במצב טוב, אבל אחרי כמה דורות וגלגולים לאט-לאט הם נהפכים להיות גרי צדק, שנמצאים תחת כנפי השכינה. וכמו שאומר הזוהר פרשת שלח (ח"ג דף קסח.), שהגרים נכנסים תחת הכנפיים של 'צדק' דווקא, ולכן הם נקראים בשם 'גרי צדק' בדווקא. כשהגרים האלה מתגיירים, כל גר וגר הוא ממש בחינה של קירוב הגאולה.

איך על ידי לימוד תורה עושים את נשמות הגרים

כא. ורבינו מסביר, כשאני לומד תורה צריך את כוונה הזאת של להאיר בשורשי הנשמות, וזה טוב בשביל בעלי תשובה. אבל איך אני עושה מזה גרים, הרי הגרים הם לא נמצאים באותיות התורה כי ששים ריבוא אותיות התורה נמצאים רק אצל עם ישראל? התשובה: שמזיווגי הנשמות של הצדיקים מזה נולדים נשמות הגרים. (כמובא בזוהר פ"ר שלח ח"ג דף קסח. הנ"ל).

חידושי תורה האמיתיים הם על ידי שמחברים תורה ממרחק

כב. ונסביר את זה יותר. כשאתה רוצה להחזיר תשובה אתה לומד תורה, ואז אתה מאיר באותיות בשורשי הנשמות. אבל כשאתה רוצה לגייר גרים, לא מספיק שתגרוס בתורה ואפילו שזה בהבנה, אלא אתה צריך דווקא לחדש חידושים בתורה. מה המיוחד בחידושי תורה? רבינו מסביר שעיקר הענין של חידושי תורה, הוא בחינת: (משלי לא, יד) "מְמַרְחֵק תְּבִיא לְחֻמָּה". והוא מביא בלקוטי מוהר"ן (סוף תורה פ"ט תניינא) את הירושלמי (פרק ראובן ב"ד) שעיקר הענין של חידושי תורה הוא: 'דברי תורה עניים במקום אחד, ועשירים במקום אחר', (וע' בלקוטי הלכות תפילין ו, יד) מהם החידושי תורה האמיתיים? מסביר רבינו הם חידושי תורה שאתה לומד איזו סוגיה והיא עניה במקום שלה, כלומר שהיא לא מפורשת מספיק, ואתה מביא מסוגיה ממקום אחר, ומפרש את הסוגיה הזאת, וזה בחינת "דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר וכו'", אתה לוקח אותיות תורה ממקום שאתה לומד, ואתה מביא להם אותיות תורה ממקום אחר, זה נקרא אומר רבינו: שעשית בלימוד שלך זיווג נשמות.

ומה קורה בזיווג? נולדים נשמות הגרים וזה החידוש של רבינו כאן, איך עושים בעלי תשובה, ואיך עושים גרים? בעלי תשובה, על ידי שאתה לומד מה שכתוב, ואתה לומד בשביל להאיר בשורש נשמות ישראל. אבל זה טוב רק בשביל בעלי תשובה ישראל, אבל כדי לעשות גרים צריך חידושי תורה, וחידושי תורה זה לא רק

80 היו עושים לו הנחה, ונותנים לו רשות לישון בירושלים אם נפטרה אשתו. אבל אם לא היו זורקים אותו מהעיר, ושולחים אותו לישון בחוץ, כיון שירושלים היא קדושה. וצריך לדעת את הנקודה הזאת, שכל ההשפעות ברוחניות, התנאי להן הוא שיש לאדם שלום בית.

עוד סוגי בחינות של שלום

כת. השלום הרביעי – ויש גם שלום בין החברים אחד עם השני שנהיה חברים כולנו, וכל אלו הם בחינות של 'שלום הפרטי'. וישנן עוד שתי בחינות של 'שלום כללי' שרבינו מזכיר, שהם שלום בבחינה של: "וְגַר זָאב עִם כְּבִישׁ" – שזו בחינה שעדיין לא תלויה בנו, אלא היא תלויה בעתיד לבוא. אך אומר רבינו: ע"י השלום הפרטי – מגיעים לשלום הכללי. ז"א שגם בין הבריות שחיות בעולם שמצד הטבע שלהם הם לא חיים בשלום, כגון זאב וכבש שהזאב ישר טורף אותו, גם הם יהיו בשלום לעתיד לבא, כמו שאומר הנביא (ישעיה יא) "וְגַר זָאב עִם כְּבִישׁ וְנֶמֶר עִם גְּדִי יִרְבְּץ וְעֵגֶל וְכִפִּיר וּמְרִיא יִחְדוּ וְנֶעַר קֶטָן נִהְגָּ בְּסִם וּפְרָה וְדָב תִּרְעֶינָה יִחְדוּ יִרְבְּצוּ וְיִלְדִיָּהוּ וְאַרְיֵה כְּבָקָר יֹאכְל תְּבֵן: וְשִׁעִשֵׁעַ יֹנֵק עַל חֵר פֶּתֶן וְעַל מְאוֹרֵת צִפְעוֹנִי גְמוֹל יִדוּ הָדָה: לֹא יִרְעוּ וְלֹא יִשְׁחִיתוּ כֹּכַל הַר קָדְשִׁי בִּי מְלֵאָה הָאָרֶץ דְּעָה אֶת ה' בְּפִימִים לְיָמִים מְכֹסִים". גם אלו שלא מסתדרים ביחד, יהיו בשלום.

ויש שלום שהוא השלום הכי גבוה שרבינו מזכיר, שהוא שלום בין העולמות העליונים, הרי כל היפך השלום מתחיל בגלל חילוק הספירות, שיש ספירות של חסד, ויש ספירות של גבורה, יש מידת הדין ויש מידת הרחמים, וזה קורע את כל העולם, ולכן צריך שיהיה שלום בין העולמות העליונים, ובין הספירות הקדושות. וכבר הגענו לשש בחינות של שלום שרבינו לימד אותנו בתורה זו.

וכל זה נעשה ע"י שיהודי לפני כן שהוא מקיים את מצוות הדלקת נר חנוכה, הוא לומד קצת תורה, והוא מכוון להאיר בשורש נשמות ישראל, ואז כשיש שלום יש את הבחינה של הכבוד שעולה ליראה וזוכים להשיג את הקדוש ברוך הוא בבחינת 'יראת הרוממות', כלומר שהיראה שלי היא לא יראה מחמת שאני מפחד מהעונש, שהזהר הקדוש קורא לזה "רצועה בישא", אלא בגלל שאני יודע מכבודו של הקב"ה, ולכן אני ירא ממנו "בגין דאיהו רב ושליט, ובגין דאיהו ממלא כל עלמין, ומסובב כל עלמין, ולית אתר פנוי מיניה" – אין מקום שפנוי מהקב"ה, "וכולם קמיה כלא חשיבי" כל מה שיש בעולם אינו חשוב כלום לעומת הקב"ה ישתבח ויתעלה שמו, וזה הענין של יראת הרוממות, היראה הקדושה שאנחנו רוצים להגיע אליה בזכות הדלקת נר חנוכה. ה' יזכנו, אמן ואמן.

שבת שלום ומבורך עריכה: ליאור גבע

(מוקדש לע"נ צביה בת סאלם – צדוק בן צאלח – חיים בן מוסא ז"ל ת.נ.צ.ב.ה)

לעילוי נשמת אברהם פואד בן אילנה הלה ז"ל / ולעילוי נשמת: חממה בת סאלם ז"ל)

שלום בעצמי. כלומר האדם להיות בריא ידועה האימרה של הבעל שם טוב הקדוש שאמר: 'חור קטן בגוף, חור גדול בנשמה'. הענין של בריאות הגוף הוא מעבודת השם, זה מדרכי העבודה והיראה, כי אי אפשר לעבוד את הקב"ה טוב עם גוף שבור. אז מה שתלוי בי ובכל אחד ואחד, זה קודם כל לשמור מאוד על בריאות גופו. ורבינו מסביר בנקודה הזאת, הרי למה הגוף חולה, כי הוא לא מאוזן, רוב המחלות של האדם הם מריבוי האכילה, וכן ממאכלים לא טובים שהם גורמים להפר את האיוון הנכון, והשגרה של הגוף, וכשהגוף לא מאוזן אז הוא לא בשלום עם עצמו, (וכן כשאדם עצוב ומדוכא וכו', כשיש את המרה השחורה יותר מדי, או את המרה הירוקה), וברגע שהגוף לא מאוזן אז בגלל שאין שלום, האדם נעשה חולה ח"ו.

הגוף נעשה 'כסא לקדושה' לנשמה ואתו מקיימים מצוות

כה. השלום השני – נקרא: 'שלום בין הגוף לנשמה'. מה זה הגוף? זה מייצג את היצר הרע. והנשמה מייצגת את היצר טוב. והם כל הזמן נלחמים אחד עם השני. אבל אנחנו צריכים שלא תהיה מלחמה, אלא צריך שיהיה שלום ביניהם, כלומר שהגוף יהיה 'כסא לקדושה'. הסברנו את זה, שהגוף כמה שהוא יצר הרע, אבל אתה לא יכול להניח תפילין על הנשמה אלא על הגוף, ואז הגוף אף שהוא יצר הרע – הוא נעשה 'כסא לקדושה'. הגוף שלא רצה כ"כ לקום בבוקר, ובא לו להמשיך לישון, איתו אני מקיים את מצוות תפילין עם הגוף שהוא בעצמו היצה"ר, והוא תאב לכל דבר רק. ולכן צריך לעשות שלום בין גופו לנשמתו.

הק עם שלום בית אמיתי אפשר לעבוד את ה' באמת

כו. השלום השלישי – זה שיהיה לך שלום בית עם אשתך, ואדם יחיה בשלום בביתו. רבינו הקדוש אומר בשיחות הר"ן (שיחה רס"ג), שהדבר שמפריע מאוד לעבודת השם, ובפרט אצל בני הנעורים זה המחלוקת בין איש לאשתו, ולכן היצר הרע מאוד עובד על זה לעשות מחלוקת בין איש לאשתו. וגם בגיל יותר מבוגר שהאדם חושב שהוא כבר חצי 'פרוש' מהאשה, ושאינו לו יצה"ר של תאוות כל כך, אבל ברוחניות הוא מפסיד ע"י הכעס והמריבות את כל השפע של הקדושה, שהוא יכול היה להשיג ע"י לימוד תורתו. לפעמים היצר הרע משגע את האדם, שאומר: 'הנה אני לומד תורה, אני מתבודד ועובד את הקב"ה, ואשתי רק מפריעה לי וכו', אבל הוא צריך לדעת, שבכך הוא לא עושה את התיקון כלפי מעלה. ונגיד יותר חריף – שאין לקב"ה שום תענוג בעבודה שלו. כמו שרבינו אומר (תורה ס' ח"א) שיש אנשים שנראים כשרים ויפים, ואין השם יתברך תענוג בעבודה שלהם, הענין של (בראשית ב, יח) "לֹא טוֹב הָיִית הָאָדָם לְבָדוּ" – זה בכל גיל, גם כשאדם צעיר וגם במבוגר.

אדם שאינו נשוי לא היה רשאי לגור בירושלים

כז. ידוע שהמקובלים היו מתחתנים אפילו בגיל 80-90, ופעם בירושלים אם אדם נפטרה אשתו, והוא פחות מגיל 80, היו מגרשים אותו מהעיר, ולא נותנים לו ללון לילה אחד בירושלים, עד שהוא יתחתן, מכיון שהיו שומרים על הקדושה בירושלים. אפילו מי שח"ו היה צריך לשבת שבעה בביתו, היו שולחים אותו ורק אם עבר גיל